

I ΟΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ (14^{ος} -15^{ος} αι.)

ΠΡΙΝ ΤΙΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

➤ δυτική Ευρώπη τέλους 14^{ου} αι.

Δημογραφική ανάκαμψη

- Υποχώρηση ασθενειών
- Επανακατοίκηση εγκαταλελειμμένων περιοχών: εκχερσώσεις, επανακαλλιέργεια γαιών
- Τάση για αύξηση των περιοχών που εκχωρούνται σε χωροδεσπότες σε βάρος των χωρικών

Οικονομία

- Ανάκαμψη γεωργικής και βιοτεχνικής παραγωγής (κυρίως μεταλλοτεχνία και υφαντουργία) και των ανταλλαγών
· όμως έλλειψη πολύτιμων μετάλλων στην Ευρώπη.
- Δραστήριοι άξονες εμπορίου η Μεσόγειος και η Βαλτική, αλλά κυρίως αυτός της ατλαντικής πλευράς που ενώνει Ισπανία, Αγγλία, πόλεις της Χάνσα· επίσης οι χερσαίοι δρόμοι που, μέσω της Νότιας Γερμανίας ενώνουν τις χώρες της Βόρειας θάλασσας με εκείνες της Μεσογείου
- Εμπόριο με την Ανατολή
  - ✓ αποκλείστηκαν οι χερσαίοι δρόμοι επικοινωνίας λόγω της κυριαρχίας των Οθωμανών στη Δυτική Μ. Ασία
  - ✓ μονοπωλιακός έλεγχος θαλάσσιων δρόμων από Βενετούς και άλλες ιταλικές πόλεις.
- Αποκατάσταση μοναρχικής τάξης ← Κατάρρευση αυτοκρατορικού μύθου και θεοκρατίας → ενίσχυση μοναρχών (ο μονάρχης διαθέτει την ερμηνεία του δικαίου και των εθίμων → μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη και κατά των φεουδαρχών, έχει την εύνοια της Εκκλησίας, την υποστήριξη του λαού των πόλεων
- Αγώνας ισχύος
  - ✓ εναντίον των μεγάλων οικογενειών (ο οποίοι βλέπουν στο στέμμα μια οικογενειακή ιδιοκτησία του βασιλιά και του οίκου του και θεωρούν πως όλα τα στηρίγματα του βασιλιά περιορίζονται στις πλάτες της φεουδαρχικής αριστοκρατίας)
  - ✓ ανάμεσα στους μονάρχες ← ανάδυση εθνικών κρατών (στην οποία συντέλεσε και η ανάπτυξη ισχυρού εθνικού συναισθήματος από τους λαούς)

οι μονάρχες είχαν ανάγκη από έσοδα και από συμμάχους

όμως: Ανεπαρκή τα προϊόντα από τις βασιλικές γαιοκτησίες → φορολογία (οι ισχυρότεροι φορολογούμενοι ζητούν να τους συμβουλευόνται σχετικά με το ποσό του φόρου → οι ηγεμόνες αναγκάζονται να καλούν τους αντιπροσώπους τους → παρλαμέντα, βουλή αντιπροσώπων, συνέλευση τριών τάξεων) → χρηματοδότηση διοίκησης και μόνιμου στρατού
⇒ ανάγκη από τόνωση εμπορίου με την Ανατολή (ακριβά, εμπορεύματα) και από πολύτιμα μέταλλα

+

- Εκκλησία: επιθυμία για θρησκευτικό προσηλυτισμό
- Επιθυμία γνώσης και επαλήθευσης επιστημονικών θεωριών
- Νέα αντίληψη του χώρου

Από το 13^ο αι. Νέα αντίληψη του χώρου:

10^{ος} αι. : αντίληψη χώρου ως άμεσο περιβάλλον(φεουδάρχες, κληρικοί , χωρικοί δρουν στον άμεσο χώρο των υποχρεώσεων ή των περιφερειών τους

Το φεουδαρχικό σύστημα αγνοεί την επικράτεια. Τα σύνορα, αν υπάρχουν προκύπτουν από την εκάστοτε απότιση φόρου τιμής στον τάδε ή στο δείνα . απουσία εδαφικής συνείδησης της εξουσίας μόλις αυτή πρόκειται να ασκηθεί πέρα από την ακτίνα του φέουδου που προμηθεύει πόρους.(ρομανική τέχνη: δεν απεικονίζεται καν ο χώρος· όσες απεικονίσεις υπάρχουν –ελάχιστες– τεκμηριώνουν γραπτά όχι τη γεωγραφική πραγματικότητα αλλά τη σωτηρία των χριστιανών: ο χώρος εκφράζεται με τον -εσχατολογικό- χρόνο οργανωμένος με βάση τους βίους των αγίων και το Σταυρό , οι αποστάσεις μετριοούνται με ημέρες, εβδομάδες, μήνες)

13^{ος} αι.

Από την περιφερειακή ηγεμονία στο βασιλικό κράτος: → διαγράφονται με μεγαλύτερη ή μικρότερη ακρίβεια τα περιγράμματα ενός πολιτικού χάρτη της Ευρώπης (κράτη: ντοπιολαλιές, βασιλιάς) τα οποία κανείς δεν ξέρει ακόμα να σχεδιάσει με σύνορα

Χώρος εμπόρων: γραμμικός ή δρομολογιακός: ομόκεντροι κύκλοι με αγορές που αλληλοκαλύπτονται, από τις τοπικές μέχρι την οικουμενικότερη (γοθτική τέχνη: προοπτική= συνείδηση χώρου πέρα από τον ορίζοντα): οι έμποροι καλύτερα από τους ηγεμόνες που είναι φυλακισμένοι στην επικράτειά τους ή στα κατακτητικά τους όνειρα υπήρξαν οι επινοητές μιας οικουμενικής Ευρώπης : σύνδεση με αρχαία γεωγραφία → οι τολμηροί ταξιδιώτες κινούν για χώρους που υποπτεύονταν την ύπαρξή τους, αλλά η μυστικιστική αντίληψη του χώρου τους εμπόδιζε να ακολουθήσουν → θέλουν να γνωρίσουν , να

μάθουν, αλλά κυρίως να κατακτήσουν τους δρόμους του μεταξιού και των μπαχαρικών

⇒

- Γνωριμία με τον κόσμο της Ανατολής ήδη από το Μεσαίωνα
  - ✓ οι Ευρωπαίοι έμποροι ακολουθούσαν το δρόμο του μεταξιού προς την Κίνα → εικόνα μιας μυστηριώδους και πλουσιότατης περιοχής
  - ✓ Μάρκο Πόλο : βιβλίο θαυμάτων : περιγραφή με μυθιστορηματικό τρόπο των εντυπώσεών του από το ταξίδι του (1271-1291)

⇒ πρωτοβουλίες για την ενίσχυση του εμπορίου και της οικονομικής δύναμης των ηγεμόνων → αναζήτηση νέων δρόμων προς Ανατολή → εξερευνητικά ταξίδια που χρηματοδοτούνταν από τους ηγεμόνες

► Οι πρωτοβουλίες αυτές διευκολύνθηκαν από:

- Την τελειοποίηση των μέσων ναυσιπλοΐας: πυξίδα, αστρολάβος, πορτολάνος
- Ναυπήγηση ενός νέου τύπου πλοίου με μεγαλύτερη χωρητικότητα, ταχύτητα και ασφάλεια: караβέλα

⇒ οι ναυτικοί μπορούσαν να απομακρύνονται από τις ακτές και να πλέουν στις ανοικτές θάλασσες και τους ωκεανούς.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

► προς την Ινδία

• Ανατολικοί δρόμοι

Πορτογαλία

- ✓ Ερρίκος ο Θαλασσοπόρος (1394-1460) : παραπλέει την Αφρική Βαρθολομαίος Ντιάζ (1450- 1500): φτάνει στο ιο της Καλής Ελπίδας (1487)
- ✓ Βάσκο ντα Γάμα (1469-1524): φτάνει ως το Κάλικουτ των Ινδιών (1498)
- ✓ Αλβαρέζ Καμπράλ (περ. 1460 -1526) παρασύρεται από τα κύματα και φτάνει ως τη Βραζιλία την οποία κατέλαβε στο όνομα του βασιλιά του.

• Ανακάλυψη της Αμερικής

Ισπανία

- ✓ Χριστόφορος Κολόμβος (1451 – 1506) , Γενουάτης: ακολουθεί δυτική κατεύθυνση στα ταξίδια του (1492 – 1504) , όντας πεπεισμένος για τη σφαιρικότητα της γης → φτάνει ως το Σαν Σαλβαδόρ (1492) πεπεισμένος ως το τέλος της ζωής του – ακόμα και μετά την ανακάλυψη και άλλων περιοχών της Αμερικής στα επόμενα ταξίδια του – πως είχε φτάσει στις Ινδίες

Πορτογαλία

- ✓ Αμέρικο Βεσπούκι (1454 – 1512), Φλωρεντινός : Δήλωσε πως οι περιοχές που ανακάλυψε ο Κολόμβος ανήκουν σε νέα ήπειρο, την οποία προσπάθησε να χαρτογραφήσει. Αργότερα η νέα ήπειρος πήρε το όνομά του.

• Πρώτος περίπλους γης

- ✓ Φερνινάνδος Μαγγελάνος (1481 -1521): ταξίδεψε δυτικά παρακάμπτοντας τη Νότια Αμερική (1519 -1522) → επιβεβαίωση της σφαιρικότητας της γης

ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

► Κατάκτηση νέου κόσμου – Αποικιακές αυτοκρατορίες

- Συνθήκη Τορντεζίλα (1494): οι Πορτογάλοι και οι Ισπανοί μοιράζονται τις κτήσεις (διαχωριστική γραμμή: 370 λεύγες δυτικά από την ευθεία που ενώνει τις Αζόρες και το Πράσινο Ακρωτήριο) και αρχίζουν την εκμετάλλευσή τους → οι νέες χώρες μετατράπηκαν σε αποικίες των Ευρωπαίων· η κατάληψη των νέων χωρών συνοδεύτηκε από σφαγές τοπικών πληθυσμών, σφαγές και λεηλασίες (εξαφάνιση προκολομβιανών πολιτισμών από Ισπανούς)

▲ Πορτογαλία

- ✓ Ίδρυση μιας σειράς οχυρωμένων αποικιών από την Αφρική, τον Περσικό κόλπο ως την Ιαπωνία, προκειμένου να επιβάλουν το εμπόριό τους στον Ινδικό → εκτεταμένη αλλά εύθραυστη αυτοκρατορία που εφοδίαζε την Ευρώπη με μπαχαρικά και πολύτιμα μέταλλα
- ✓ Ενδιαφέρον προς τη Βραζιλία, όπου ανέπτυξαν φυτείες (τσαγιού, ζαχαροκάλαμου, κακάου, καπνού, αμπελιών) → εκμετάλλευση εργασίας μαύρων → εγκαινίασαν το δουλεμπόριο από την Αφρική.

▲ Ισπανία

- ✓ Ηπειρωτική αυτοκρατορία από το Μπουένος Άιρες ως την Καλιφόρνια
- ✓ Ανάπτυξη φυτειών, αλλά κυρίως ανακάλυψη και εκμετάλλευση ορυχείων μετάλλου (κυρίως αργύρου)

- Εύθραυστες κυριαρχίες ← Σύντομα Άγγλοι, Γάλλοι, Ολλανδοί θα διεκδικούσαν μερίδιο από το νέο κόσμο

► Οικονομικές μεταβολές στην Ευρώπη

- Το κέντρο της παγκόσμιας οικονομίας μετατοπίστηκε από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό ωκεανό και τη Βόρεια θάλασσα (τα λιμάνια της Σεβίλλης, της Αμβέρσας, της Λισαβόνας απέκτησαν μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα από τα λιμάνια της Φλωρεντίας και της Βενετίας) → κέντρο διεθνών εξελίξεων η δυτική και η βόρεια Ευρώπη.
- Η πολυτέλεια και οι τεράστιες δαπάνες του **Κάρολου Κουίντου** συντελούν στην εξάπλωση των μεταλλευμάτων σε όλη την Ευρώπη: πληρώνει τους στρατούς που πολεμούν για χάρη του στη Γαλλία και τη Γερμανία αγοράζει βιοτεχνικά προϊόντα από την Αμβέρσα, εξοφλεί τους τραπεζίτες, που κάνουν πιστώσεις στο στέμμα, πληρώνει το σιτάρι και τα εμπορεύματα που προμηθεύεται από τη Γαλλία. Όλες οι χώρες που βρίσκονται σε εμπορικές σχέσεις με την Ισπανία επωφελούνται λίγο ή πολύ. ⇒
- Μεγάλες ποσότητες αργύρου και χρυσού στην Ευρώπη → αυξήθηκε η κυκλοφορία του νομίσματος → το νόμισμα το μόνο ανταλλακτικό

μέσο → κεφάλαια που άρχισαν να επενδύονται σε εμπορικές, χρηματοπιστηριακές, τραπεζικές και ασφαλιστικές επιχειρήσεις → βάσεις κεφαλαιοκρατικού συστήματος, κλονισμός φεουδαρχικής δομής κοινωνίας.

⇒ Όμως η εισαγωγή μεγάλων ποσοτήτων πολύτιμων μετάλλων στην Ευρώπη προκάλεσε πτώση της τιμής τους, ενώ αυξήθηκαν οι τιμές των αγαθών σε πολλές περιπτώσεις κατά 300% - 400% (τέλη 16^{ου} αι.)

- Σημαντική πρόοδος βιοτεχνίας: υφαντουργία, μεταξουργία, τυπογραφία (← σταδιακά είχαν παραγκωνιστεί οι μεσαιωνικές συντεχνίες που επέβαλαν περιορισμούς στη δραστηριότητα του ατόμου)
- Εμπλουτισμός γεωργικής παραγωγής –που εξακολουθούσε να παραμένει το θεμέλιο της οικονομίας– με την καλλιέργεια αποικιακών προϊόντων, άγνωστων έως τότε.

► Κοινωνικοί μετασχηματισμοί

- Ανασχηματισμός κοινωνίας : κύριος μοχλός η αστική τάξη
- *Εμφάνιση νέου κοινωνικού τύπου: του μεγαλεμπόρου: ο ίδιος γίνεται και πλοιοκτήτης για να κυκλοφορήσει το χρήμα που έχει κερδίσει από το εμπόριο επιδίδεται σε πράξεις χρηματοπιστικής φύσεως: προεξόφλησεις, πιστώσεις (τραπεζίτης): είναι ικανός να παρέχει στον ηγεμόνα τα χρήματα που αυτός έχει ανάγκη σε τόπους ενίοτε απομακρυσμένους από εκείνους στους οποίους εισπράττουν τα εισοδήματά τους → οι μεγαλέμποροι γίνονται απαραίτητοι στο κράτος. Για να καλύψουν μάλιστα το ενδεχόμενο πτώχευσης (το οποίο απειλεί ακόμα και έναν ηγεμόνα) κάποιιοι ηγεμόνες παραχωρούν στους πιστωτές τους ορυχεία ή διάφορα έσοδα → 16^ο αι. γέννηση πρώτων καπιταλιστών : έχοντας πλουτίσει από το εμπόριο, χρησιμοποιούν τα κεφάλαιά τους για να κάνουν την περιουσία τους να καρποφορεί.*
- Κοινωνία σε φάση αναπροσαρμογών και αντιθέσεων (π.χ. η άνοδος τιμών είχε θετικά αποτελέσματα για τους χωρικούς, τα αποτελέσματα όμως ήταν ολέθρια για τους ευγενείς και τους εργάτες) → ξεκινά μια μακρόχρονη περίοδος κοινωνικών ζυμώσεων που ωρίμασε το 18^ο αι. , στα πλαίσια του Διαφωτισμού.

► Ανανέωση σκέψης

- Ανάπτυξη ποικίλων επιστημονικών κλάδων: γεωγραφία, αστρονομία, μαθηματικά, ζωολογία, βοτανική, εθνογραφία κ. α.
- *Νέες ανακαλύψεις βασισμένες στη σφαιρικότητα της γης → Ανακάλυψη ενός κόσμου πολύ διαφορετικού σε διαστάσεις από αυτόν που ήξεραν μέχρι τότε → πίστη πως όλα είναι δυνατά → θέληση να διαχωριστεί η επιστήμη από την πίστη, ώστε αυτή να περιοριστεί αποκλειστικά στην κυριαρχία του λόγου, γέννηση κριτικού πνεύματος, απήρριψη αυθεντίας.*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Με βάση τις πληροφορίες που μπορείτε από τα παραθέματα στις σελ. 122 και 124 του βιβλίου σας και τις γενικότερες γνώσεις σας να αναφέρετε αξιολογώντας τις ιεραρχικά τις συνέπειες των ανακαλύψεων του 15^{ου} αι. (Να δικαιολογήσετε την ιεράρχησή σας)
2. Οι πολιτισμικές συνέπειες των μεγάλων ανακαλύψεων .